

JÓZEF RZUCIDŁO I JEGO DZIAŁALNOŚĆ W TOWARZYSTWIE GIMNASTYCZNYM «SOKÓŁ» W ŁAŃCUCIE W LATACH 1936–1947

Małgorzata Urszula KASZOWSKA

*Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego, Lwów, Ukraina*

Towarzystwo Gimnastyczne «Sokół» w Łąncucie na przestrzeni niespełna 50 lat miało w swoich szeregach wielu prawdziwych patriotów, oddanych idei sokolstwa, dzięki którym ziścił się największy sen Polaków o niepodległości i wolności Ojczyzny. Wśród nich z całą pewnością widnieje nazwisko niestrudzonego Sokoła, wieloletniego prezesa Józefa Rzucidło. Po raz pierwszy badana jest jego działalność w Towarzystwie Gimnastycznym «Sokół». Wykorzystując dotychczas mało znane dokumenty i materiały, zrekonstruowano jego biografię w okresie 1936–1947 r. Podkreślono jego działalność w zakresie rozwoju sekcji sportowych, infrastruktury, na niwie oświatowo-kulturalnej i patriotycznej oraz niezwykle ważną rolę jako członka stowarzyszenia, wieloletniego prezesa. Dowiedziono niezwykłej aktywności w przededniu II wojny światowej i po jej zakończeniu.

Celem artykułu jest krótki rys biograficzny oraz określenie roli Józefa Rzucidło w rozwoju łańcuckiego «Sokoła». Metody badawcze:

Przeprowadzono analizę literatury, ksiąg przychodów i rozchodów, sprawozdań, fotografii oraz odręcznych zapisków, które znajdują się w archiwum prywatnym potomków Józefa Rzucidło.

19 lutego 1936 roku Starosta Łańcucki Stanisław Bogusławski [13] wydał zarządzenie zawieszające działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie. Z analizy dostępnych materiałów wynika, że tłem procesu zawieszenia były sprawy personalne zapoczątkowane odmową przystąpienia łańcuckiego gniazda sokolego do tzw. centrali stowarzyszeń [2, 6]. 4 marca 1936 roku Urząd Wojewódzki Lwowski ustanowił dla łańcuckiego Towarzystwa Kuratora w osobie Józefa Rzucidło, ponieważ ówczesny zarząd nie posiadał zdolności prawnych. Do praw i obowiązków Kuratora należało zastępowanie zarządu w jego kompetencji oraz przeprowadzenie wyborów władz Stowarzyszenia zgodnie ze statutem w terminie do 1 września 1936 r. [1]. Kurator zajął się sprawami najważniejszymi, tj. majątkowymi i finansowymi. W tym czasie uruchomił przedsiębiorstwo kinematograficzne, odnowił umowę najmu lokalu z dyrekcją gimnazjum, przystąpił do usunięcia wad i braków technicznych w budynku, poczynił starania o uzyskanie długoterminowej gotówkowej pożyczki budowlanej, wstrzymał sprzedaż parceli z dużym boiskiem. Rozpoczął spłatę długów [6]. 2 i 10 czerwca odbyły się obrady Walnego Zgromadzenia Członków Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie. Wybrany Zarząd ukonstytuował się 25 czerwca i przy akceptacji Zarządu Okręgu Przemyskiego rozpoczął urzędowanie w składzie [3]:

Tab. 1.

Skład Zarządu Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie wybrany 2 i 10 czerwca 1936 roku

1	Prezes	Józef Rzucidło
2	Zastępca prezesa	Michał Pelc
3	Sekretarz	dr Bogdan Tekielski
4	Zastępca sekretarza	Jan Wojnarowicz
5	Skarbnik	Antonina Bałucińska
6	Zastępca skarbnika	Stanisław Bigajski
7	Księgowy	Adam Różański
8	Przewodniczący Komitetu Wyszkołenia Sokolego	Władysław Gliński

9	Gospodarz	Konstanty Fangor
10	Zastępca gospodarza	Franciszek Bieniasz
11	Kierownik kina	Jan Kazimierz Kęskiewicz
12	Naczelnik	Leopold Lasota
13	Zastępca naczelnika	Mieczysław Szpakowski
14	Naczelniczka Sokolic	Romana Hubertówna
15	Chorąży	Zygmunt Hubert

Zarząd uporządkował stan zadłużenia gniazda, uzyskał nowe kredyty krótkoterminowe, uzyskał korzystniejsze oprocentowanie dla istniejącego kredytu, pozyskał nowe źródła dochodowe dla Towarzystwa. Do 1939 roku spłacił ponad 25 tys. zł długu [6, 7, 10, 11]. Pozytywne efekty były wynikiem celowej, świadomej i wspólnej pracy całego Zarządu i ludzi dobrej woli. Liczność członków Towarzystwa wzrastała z roku na rok:

Tab. 2.

Liczebność PTG „Sokół” w latach 1936-1939

Ilość członków	1936 r.	1937 r.	1938 r.	1939 r.
druhów	119	113	126	142
druhen	26	28	36	43
łącznie	145	141	162	185
druhów ćwiczących	28	40	63	76
druhen ćwiczących	14	17	24	30

Badając zachowaną dokumentację warto podkreślić, iż brak jest sprawozdania rocznego za rok 1939, a ostatnie posiedzenie Zarządu odbyło się 7 czerwca 1939. Dzięki dokładnej analizie zapisów w zachowanych protokołach wiadomo, że w okresie od stycznia 1939 r. do czerwca 1939 r. przyjęto 23 nowych członków, w tym 13 druhów i 6 druhen ćwiczących. Nie odnotowano osób wykluczonych lub rezygnujących. Na tej podstawie określono liczebność w 1939 roku.

Celem uzupełnienia personelu instruktorskiego i podnoszenia kompetencji delegowano druhów i druheny na kursy gimnastyczne, związkowe [4, 5], instruktorskie [6], przodowników lekkoatletycznych [7], ideowo-techniczne oraz kursy dzielnicowe [7].

W latach 1936-1939 uprawiano gimnastykę przyrządową, tenis ziemny i stołowy, lekkoatletykę, kolarstwo, piłkę nożną oraz sporty zimowe

(narcciarstwo i hokej). Łańcuckie gniazdo uczestniczyło w Okręgowym Zlocie w Przemyśle i VIII Zlocie Sokolstwa Polskiego w Katowicach. Oprócz działalności sportowej prowadzono też działalność oświatowo-kulturalną i patriotyczną. Towarzystwo prowadziło bibliotekę, organizowało zabawy taneczne dla młodzieży ćwiczącej, zabawy sylwestrowe, wieczornice oraz festyny sokole. Coraz lepiej prosperującą działalność łańcuckiego gniazda brutalnie przerwał atak wojsk niemieckich na Polskę.

Warto wspomnieć, że Józef Rzucidło za swoją działalność został aresztowany przez gestapo w listopadzie 1939 roku [12]. W czasie pobytu w więzieniu w Rzeszowie Rzucidło był poddawany torturom, a następnie skazany i osadzony w obozie karnym w Pustkowie, gdzie przebywał 18 miesięcy.

20 sierpnia 1945 roku Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” ponownie podjęło swą statutową działalność [8]. 1 kwietnia 1946 roku Starosta Powiatowy Łańcucki zawiesił działalność Towarzystwa Gimnastycznego w Łańcucie [9], a w lipcu 1947 r. ówczesne władze doprowadziły do całkowitej likwidacji oraz przejęcia majątku.

Wnioski: Józef Rzucidło, jako ostatni przedwojenny prezes, był człowiekiem niezwykle oddanym sprawie sokolstwa. Niezmiernie ceniony wśród społeczeństwa łańcuta za wielkie zaangażowanie i głęboką wiedzę fachową. Położył niemałe zasługi w organizację i wyprowadzenie łańcuckiego gniazda z kłopotów natury finansowej. Zachodzi konieczność przeprowadzenia dalszej kwerendy celem dokładnej analizy działalności sokolej od początku wstąpienia w szeregi Towarzystwa oraz stworzenia rzetelnego biogramu.

Słowa kluczowe: Józef Rzucidło, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, łańcut, wychowanie fizyczne, sport.

Piśmiennictwo

1. Archiwum Państwowe Okręgu Lwowskiego, Pismo Urzędu Wojewódzkiego Lwowskiego Wydziału Społeczno-Politycznego, P1, on 53, mp 7018
2. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Korespondencja PTG „Sokół” w Łańcucie do Zarządu IV Okręgu Przemyskiego Dzielnicy Małopolskiej Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w sprawie utworzenia centrali stowarzyszeń w Łańcucie
3. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Pismo do

- Zarządu Okręgu IV Przemyskiego Dzielnicy Małopolskiej Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w sprawie wyboru Zarządu
4. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Pismo do Zarządu Okręgu IV Przemyskiego Dzielnicy Małopolskiej Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w sprawie kursu żeńskiego związkowego k. Poznania
 5. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Pismo do Zarządu Okręgu IV Przemyskiego Dzielnicy Małopolskiej Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce w sprawie kursu żeńskiego związkowego w Białobłotach
 6. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Sprawozdanie Kuratora z czynności za czas od dnia 24 lutego do dnia 1 czerwca 1936 r.
 7. Archiwum Państwowe w Przemyśle, Teki inżyniera Bogusława Gębarowicza, Materiały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, Sprawozdanie Zarządu TG „Sokół” w Łańcucie z działalności za rok 1937
 8. Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Akta Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, sygn. 9845 i 9852, Pismo adresowane do Starostwa Powiatowego w Łańcucie w sprawie wznowienia działalności z dnia 20 sierpnia 1945
 9. Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Akta Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie, sygn. 9845 i 9852, Pismo Starosty Powiatowego Łańcuckiego w sprawie zawieszenia działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” z dniem 1.IV.1946 r.
 10. Archiwum rodzinne śp. Małgorzaty Jankowskiej (zm. 15 grudnia 2023), Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Łańcucie, Obrót kasowy za rok 1938
 11. Archiwum rodzinne śp. Małgorzaty Jankowskiej, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Łańcucie - rachunek zysków i start za rok 1939
 12. Archiwum rodzinne śp. Małgorzaty Jankowskiej, List z celi więziennej napisany przez Józefa Rzucidło 8 listopada 1939 roku (gryps) adresowany do ukochanej żony Józji, Zbiór grypsów i listów z celi więziennej i obozu karnego
 13. Kochman R. (red.), Powiat Łańcucki wczoraj i dziś, (2020), Powiat Łańcucki – Starostwo Powiatowe w Łańcucie, Łańcut-Rzeszów